

Prof. dr hab. Barbara Kutkowska

Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu

Profesor emerytowany w Katedrze Ekonomii Stosowanej

Opinia

dotycząca osiągnięcia i dorobku naukowego dr hab. Renaty Grochowskiej związana z wnioskiem o nadanie stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie ekonomia i finanse

Podstawą sporządzenia opinii jest pismo Przewodniczącej Rady Naukowej Dyscypliny Ekonomia i Finanse Wydziału Ekonomicznego Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu wraz z załączoną dokumentacją do wniosku o wszczęcie postępowania habilitacyjnego dr hab. Renaty Grochowskiej.

Podstawą prawną opinii jest artykuł 219 .Ustawy z dnia 20 lipca 2018r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. z 2021r. poz.478), który stanowi odpowiednio: *„Stopień doktora habilitowanego nadaje się osobie, która: posiada stopień doktora; posiada w dorobku osiągnięcia naukowe albo artystyczne, stanowiące znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny (...). Wykazuje się istotną aktywnością naukową albo artystyczną realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej.*

Osiągnięcie naukowe może stanowić (...) *„monografia naukowa lub cykl powiązanych tematycznie artykułów naukowych opublikowanych w czasopiśmie naukowych lub w recenzowanych materiałach z konferencji międzynarodowych”.*

Ocenę merytoryczną przeprowadzono na podstawie dokumentów i materiałów publikacyjnych obejmujących:

- autoreferat na temat dorobku i osiągnięć w pracy naukowo-badawczej, a w szczególności osiągnięcia naukowego w rozumieniu powyższej ustawy;
- wykaz osiągnięć naukowych albo artystycznych, stanowiących znaczący wkład w rozwój określonej dyscypliny,
- zestawu publikacji naukowych uznanych przez Habilitantkę za najistotniejsze i najbardziej charakterystyczne dla dorobku naukowego.

Zapoznano się z treścią publikacji wskazanych jako cykl składający się na osiągnięcie naukowe oraz z tymi z pozostałego dorobku naukowego, które dr hab. Renata Grochowska cytuje w autoreferacie.

Jako osiągnięcie naukowe dr hab. Renata Grochowska złożyła siedem prac składających się na cykl pt. *„Wspólna Polityka Rolna -mechanizmy kształtowania i finansowania w procesie integracji europejskiej”*.

Są to następujące publikacje:

1. **Grochowska R.** (55% udział), Kosior, K. (2015). Constraints in the process of paradigm change in the EU agricultural development. *Acta Scientiarum Polonorum. Oeconomia*, 14(1), 29–36
2. **Grochowska R.** (60% udział), Kosior K. (2016). EU budget negotiations in the shadow of the juste retour rule (także w jęz. polskim: Negocjacje budżetowe Unii Europejskiej w cieniu zasady juste retour). *Zagadnienia Ekonomiki Rolnej / Problems of Agricultural Economics*, 349(4), 3–22.
3. **Grochowska R.** (60% udział), Kiryluk-Dryjska E. (2016). Przewidywanie potencjalnych rozwiązań dla wieloletnich ram finansowych UE po 2020 roku przy wykorzystaniu teorii gier. *Zeszyty Naukowe SGGW w Warszawie. Problemy Rolnictwa Światowego*, 16(2), 76–84.
4. **Grochowska R.** (2017). Preferencje państw członkowskich wobec budżetu unijnego nowej Europy. *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Finanse*, 488, 48–58.
5. **Grochowska R.** (2017). Food security in political discourse of the Common Agricultural Policy. *Acta Scientiarum Polonorum. Oeconomia*, 16(1), 25–32.
6. **Grochowska R.** (60% udział), Pawłowska, A. i Skarzyńska, A. (2021). Searching for more balanced distribution of direct payments among agricultural farms in the CAP post-2020. *Agricultural Economics – Czech*, 67(5), 181–188.
7. Pawłowska A., **Grochowska R.** (55% udział) (2021). „Green” transformation of the Common Agricultural Policy and its impact on farm income disparities. *Energies*, 14(24), 8242

Są to w większości opracowania współautorskie, ale udział Habilitantki w tych pracach jest znaczący (55-60%). Zawsze dotyczy to sformułowania problemu badawczego, postawienia hipotez badawczych, koncepcji realizacji, założeń metodycznych, przygotowania do badań empirycznych oraz redakcji tekstu. Prezentowane w tym cyklu prace oparto o szerokie i aktualne piśmiennictwo krajowe i zagraniczne.

Osiągnięcie naukowe skupia się na ocenie skuteczności Wspólnej Polityki Rolnej z uwzględnieniem preferencji narodowych poszczególnych państw członkowskich i

ich przełożeniem na proces decyzyjny na poziomie unijnym, a w konsekwencji kształtu tej polityki i skali jej finansowania. Jak w autoreferacie dostrzega Habilitantka, problem powyższy stanowi „*lukę badawczą*”, zwłaszcza w kontekście uwzględnienia preferencji narodowych, jako czynnika endogenego w procesie integracji europejskiej. Skupienie się na tak sformułowanej tezie świadczy o oryginalności przeprowadzonych badań. Umocowaniem teoretycznym są teorie ekonomii politycznej, ekonomii instytucjonalnej z uwzględnieniem specyfiki ekonomii rolnej, a także teoria liberalnej międzyrządowości i wyboru publicznego. Realizacja problemu badawczego, czyli próby oceny skuteczności WPR, z uwzględnieniem powyższych założeń opisana w cyklu publikacji związana była z rozstrzygnięciami na trzech poziomach: 1. narodowe preferencje ekonomiczno-społeczne; 2. wybór koncepcji rozwoju rolnictwa w procesie decyzyjnym UE-koncepcja rozwoju rolnictwa w dyskursie politycznym, 3. negocjacje międzyrządowe w sprawie rolnictwa; – finansowanie WPR i dystrybucja wsparcia gospodarstw rolnych. Z tak zarysowanego problemu badawczego sformułowany został cel badań, którego realizacja składa się na oryginalne osiągnięcie naukowe. Cel ten wiąże się wprost z zaproponowanym tytułem osiągnięcia naukowego. Postawiono następujące hipotezy:

- H1: Preferencje narodowe poszczególnych państw członkowskich wpływają na kształt proponowanych na forum UE koncepcji rozwoju sektora rolnego oraz reformy Wspólnej Polityki Rolnej.
- H2: Aktorzy procesu decyzyjnego wykorzystują proponowane koncepcje rozwoju sektora rolnego w dyskursie politycznym dla osiągnięcia pożądanego przez nich kształtu WPR.
- H3: Negocjacje międzyrządowe państw członkowskich, uwarunkowane preferencjami narodowymi, wpływają na udział Wspólnej Polityki Rolnej w budżecie unijnym.
- H4: Preferencje narodowe poszczególnych państw członkowskich mogą wpływać, jako jeden z czynników kształtujących dochody rolnicze, na dystrybucję wsparcia i powstawanie dysproporcji w dochodach rolniczych między gospodarstwami rolnymi w UE.

Weryfikacji pierwszej hipotezy dokonano w trzech publikacjach cyklu, w których uzasadniono jej prawdziwość. Kluczowym wnioskiem jest stwierdzenie: *„Pogłębienie współpracy nie jest wynikiem aktywności instytucji ponadnarodowych, jak chcieliby tego zwolennicy pierwszych teorii integracji europejskiej, lecz efektem preferencji państw członkowskich, które w procesach integracyjnych dostrzegają gwarancję realizacji własnych interesów narodowych”*. Problematyka związana z hipotezą drugą opisana została w

publikacji poz. 5. cyklu. Pozytywna jej weryfikacja wskazuje, „że różne grupy interesu dążą do wprowadzenia określonego dyskursu jako środka do realizacji swoich celów politycznych. Badanie tych zjawisk wymyka się tradycyjnym metodom, stąd szukanie nowych jak krytyczna analiza dyskursu”. Trzy publikacje (poz. 2,3,4) zawierają weryfikację trzeciej hipotezy. Potwierdzono, że „negocjacje budżetowe zdominowane są przez wąsko zdefiniowane interesy sektorowe oraz narodowe (.....) Oparcie budżetu unijnego głównie na wpłatach państw członkowskich w relacji do ich dochodu narodowego brutto powoduje, że każdy kraj (.....) dąży do maksymalnego odzyskania środków wpłaconych do wspólnego budżetu”. Hipoteza czwarta także uzyskała potwierdzenie (poz. 6 i 7 cyklu) i „preferencje narodowe poszczególnych państw członkowskich, urzeczywistniane poprzez wpływ na wybór określonego instrumentarium WPR mogą, jako jeden z czynników kształtujących dochody rolnicze, oddziaływać na polaryzację dochodów między gospodarstwami rolnymi w UE”, a próby bardziej sprawiedliwego podziału płatności bezpośrednich są, zdaniem Autorki, nieskuteczne.

Wkład zaprezentowanego osiągnięcia naukowego w rozwój dyscypliny: ekonomia i finanse jest znaczący. Dokonano krytycznej analizy koncepcji rozwoju rolnictwa unijnego koncepcji WPR. Zaproponowano autorkie podejście do badania preferencji narodowych państw członkowskich z uwzględnieniem nowych metod badawczych, a zwłaszcza teorii liberalnej międzyrządowości oraz metody krytycznej analizy dyskursu i teorii gier. Wskazano i oceniono mechanizmy warunkujące zmiany zachodzące w ramach WPR. Znaczącym wkładem dr hab. Renaty Grochowskiej w rozwój dyscypliny jest „propozycja rozwiązań dotyczących zmianom WPR w kierunku faktycznego zrównoważonego rozwoju sektora rolnego”.

Przedłożone do oceny osiągnięcie naukowe pt. „Wspólna Polityka Rolna -mechanizmy kształtowania i finansowania w procesie integracji europejskiej” jest dziełem oryginalnym, wnoszącym nowe, udokumentowane studiami literaturowymi, autorskie spojrzenie na problematykę mechanizmów kształtowania Wspólnej Polityki Rolnej i determinantów rozwoju i jako dzieło naukowe wnosi znaczący wkład w dziedzinę nauk społecznych w dyscyplinie ekonomia i finanse i spełnia kryteria osiągnięcia naukowego w rozumieniu Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce).

Należy podkreślić, że dorobek naukowy związany bezpośrednio z omawianą dyscypliną naukową dr hab. Renaty Grochowskiej jest obszerny i obejmuje 75 publikacji i 5 redakcji monografii naukowych. Składają się na niego łącznie pozycje autorskie i współautorskie, w tym znacząca liczba (28) w języku angielskim. Duża

liczba prac współautorskich świadczy o umiejętności współpracy naukowej, należy jednak podkreślić, że udział Kandydatki w większości z nich był wiodący.

Łączna punktacja dorobku naukowego wg listy MNiSW/MEiN wynosi 1428 pkt., a po uwzględnieniu udziału innych autorów 733,4 pkt.. Skala cytowania rezultatów prac dr hab. Renaty Grochowskiej w wydawnictwach krajowych, jak i zagranicznych, świadczy o ich przydatności naukowej i walorach aplikacyjnych. Zgodnie z danymi z bazy Google Scholar, liczba cytowań wyniosła 240 (46 publikacji), indeks Hirscha =8. Z kolei w bazie Web of Science Core Collection liczba cytowań wyniosła 44 (22 publikacje), indeks Hirscha= 2. W bazie Scopus liczba cytowań wyniosła 32 (14 publikacji), indeks Hirscha= 3. W bazie BazEcon publikacje cytowane były 25 razy (liczba publikacji 17)), indeks Hirscha = 2. Sumaryczny Impact Factor publikacji z lat 2000-2022 wynosi wg listy JCR 8,489, a po uwzględnieniu prac współautorskich 4,245. Jest to dorobek liczbowo i pod względem ocen biometrycznych w pełni akceptowalny.

Problematyka podejmowana w pozostałych publikacjach naukowych dr hab. Renaty Grochowskiej skupia się na trzech nurtach nazwanych obszarami badawczymi:

1. Obszar I- Zróżnicowanie sektora rolnego w UE.
2. Obszar II- Ewolucja instrumentarium Wspólnej Polityki Rolnej.
3. Obszar III- Produkcja mleka i branża mleczarska.

Takie ujęcie problemów badawczych stanowi o wysokich walorach poznawczych pozostałego dorobku naukowego dr hab. Renaty Grochowskiej. Wskazane rezultaty badań realizowanych w trzech nurtach i ich umocowanie w ekonomice rolnictwa, a przede wszystkim powiązania pomiędzy obszarami badawczymi (zwłaszcza pierwszym i drugim) świadczą o dojrzałości naukowej w zakresie podejmowanej problematyki. Warstwa teoretyczna uzupełniona została badaniami empirycznymi. Trzeci obszar badawczy związany jest początkowym etapem kariery naukowej dr hab. Renaty Grochowskiej. Wykorzystując wcześniejsze doświadczenia, Habilitantka analizuje ekonomiczne aspekty branży mleczarskiej, traktując ją jako studium do analizy zjawisk zachodzących w sektorze żywnościowym.

Artykuły ukazały się w większości w polskich czasopismach naukowych. Są to czasopismach o zasięgu krajowym o uznanej renomie w środowisku naukowym ekonomistów rolnictwa. Są to takie czasopisma jak: Zagadnienia Ekonomiki Rolnej, Wieś i Rolnictwo, Acta Scientiarum Polonorum OEconomia SGGW, Wiadomości Statystyczne, Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu, Zeszyty Naukowe SGGW w Warszawie. Problemy Rolnictwa Światowego, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Journal of Agribusiness and Rural Development. Cztery prace ukazały się w czasopismach zagranicznych

Oceniając dorobek publikatorski dr hab. Renaty Grochowskiej stwierdzam, że walorami tego dorobku są:

- wyraźne ukierunkowanie problematyki badań na konkretne, wskazane przez Habilitantkę obszary badawcze,
- rzetelnie opracowana strona teoretyczna z wykorzystaniem aktualnego światowego piśmiennictwa,
- liczba publikacji, w tym wysoko waloryzowanych,
- metodyczne aspekty dorobku naukowego,
- aplikacyjny charakter rezultatów badań.

Nieco słabszą stroną jest brak jego szerszego umiędzynarodowienia, w rozumieniu publikowania w czasopiśmie z listy JCR, co jest zastanawiające wobec zaprezentowanych szerokich kontaktów i współpracy międzynarodowej. Większość opracowań monograficznych autorskich i współautorskich upublikowanych zostało w wydawnictwie IERiGŻ (monografie programów wieloletnich), co związane jest z obowiązkami wynikającymi z miejsca zatrudnienia. Brak jest natomiast monografii opublikowanych w znaczących ekonomicznych wydawnictwach naukowych o szerszym zasięgu. Doświadczenie badawcze Habilitantki w zakresie szeroko pojętych problemów WPR i sektora żywnościowego na pewno stanowi podstawę do stworzenia zwartego, wartościowego opracowania monograficznego, potrzebnego zarówno dla ekonomistów rolnictwa, administracji publicznej oraz praktyki gospodarczej.

Analiza osiągnięcia naukowego, pozostałego dorobku naukowego, oraz udział w projektach badawczych, jak również aktywność konferencyjna i w zakresie współpracy międzynarodowej, a także znaczące doświadczenie eksperckie Habilitantki upoważnia do stwierdzenia, że dr hab. Renata Grochowska posiada formalne podstawy do ubiegania się o stopień doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie ekonomia i finanse. Przemawiają za tym:

1. Przedstawione osiągnięcie naukowe (cykl 7 publikacji) stanowiące znaczący wkład w rozwój dyscypliny ekonomia i finanse.
2. Wartościowy naukowo i akceptowalny ilościowo dorobek publikatorski.
3. Aktywny udział w konferencjach naukowych krajowych i międzynarodowych (30 jako autor i 14 jako współautor) umożliwiający szeroką popularyzację rezultatów badań.
4. Doświadczenie jako recenzent publikacji w czasopiśmie zagranicznych i krajowych.
5. Udział w realizacji projektów badawczych: krajowych (2 finansowanych przez NCBR) i jednym międzynarodowym finansowanym przez Komisję Europejską. W obu przypadkach jako kierownik zespołu. Jako pracownik IERiGŻ PIB kierownik i wykonawca zadań badawczych realizowanych w ramach umów i programów wieloletnich zawartych przez jednostkę z MRiRW i innych.

6. Duże doświadczenie eksperckie i szeroka współpraca z sektorem gospodarki żywnościowej. Dotyczy to przede wszystkim funkcji eksperta Parlamentu Europejskiego Komisji ds. Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich, eksperta Narodowego Centrum Badań i Rozwoju, w projekcie badawczym pt. „Opracowanie systemu monitorowania marnowanej żywności i efektywnego programu racjonalizacji strat i ograniczania marnotrawstwa żywności” w ramach GOSPOSTRATEG-u, eksperta Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi i innych. Habilitantka jest także autorem i współautorem licznych ekspertyz i opracowań wykonanych na rzecz instytucji publicznych. Współpraca z gospodarką przejawia się w realizacji ważnych projektów badawczych związanych z opracowaniem modelu ograniczania strat i marnowania żywności oraz projektów związanych z branżą mleczarską
7. Aktywne członkostwo w międzynarodowych organizacjach i towarzystwach naukowych, przede wszystkim European Association of Agricultural Economics oraz Sekcji Bezpieczeństwa Żywności w Komitecie Nauk o Żywności PAN.
8. Znacząca działalność w administracji publicznej na poziomie krajowym i unijnym.

Zatem, biorąc pod uwagę pozytywną ocenę cyklu publikacji składających się na osiągnięcie naukowe, jak również pozostałego dorobku naukowego, aktywny udział w konferencjach naukowych krajowych i zagranicznych, duże doświadczenie w kierowaniu i realizacji projektów badawczych, zaangażowanie w prace na rzecz administracji publicznej, można stwierdzić, że kryteria uzyskania stopnia naukowego doktora habilitowanego zawarte w Ustawie z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2021. poz. 478) zostały spełnione i dr hab. Renata Grochowska zasługuje na poparcie wniosku o nadanie stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie ekonomia i finanse.

Wrocław, 24 czerwca 2023 r.

prof. dr hab. Barbara Kutkowska